

กิจกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ดร.สรตี ปรีชาปัญญากุล¹

เมื่อดอกไม้แห่งความรักในการอ่านผลิบานขึ้น ในชั้นเรียนวิชา TH 431 วรรณกรรมปัจจุบัน นักอ่านทั้งหลายสนุกสนานและกล่าวถึงประสบการณ์การอ่าน “หนังสือเล่มโปรด” ของเขาเองอย่างมีความสุข อาจารย์พยายามจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยนึกขึ้นมาได้ว่าวิธีการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด (Concept Attainment) น่าจะเหมาะสมสำหรับกิจกรรมการสอนในวิชานี้ ด้วยวิธีการนี้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนทราบถึงคุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยสามารถระบุลักษณะเด่น ลักษณะรองของสิ่งนั้น ๆ ได้ สามารถนำความรู้ที่เกิดขึ้นไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้ เมื่อนักศึกษาอ่านหนังสือและสามารถวิเคราะห์หนังสือเล่มโปรดของตนเองได้ เมื่อเขาเจอหนังสือเล่มอื่น ๆ เขาก็น่าจะใช้เครื่องมือที่เขาถืออยู่นั้น ช่วยพัฒนาการอ่านของเขาให้ดีขึ้นได้ คิดได้ดังนี้ อาจารย์จึงวางแผนจัดกิจกรรมอย่างขมุกขมน

งานชิ้นที่อาจารย์ประจำวิชาได้มอบหมายให้นักศึกษาทุกคนทำ นั่นคือ การไปเลือกหนังสือบรรดามีที่วางรอบบุคคลผู้รักการอ่านอยู่อย่างหลากหลายในห้องตลาดมาหนึ่งเล่ม อาจเป็นเล่มที่เคยอ่านมาแล้วหลายต่อหลายครั้ง หรืออาจเป็นเล่มใหม่ เพิ่งจะเปิดตัวเมื่อไม่นานมานี้ เป็นผลงานของนักเขียนที่ชื่นชอบ ติดตามกันมาอย่างยาวนาน รวมถึงเล่มที่มีรางวัลเป็นเครื่องรับประกันคุณภาพ ที่ผ่านการคัดกรองจากคณะกรรมการตัดสินผลงานนั้น ๆ มาแล้ว อาจารย์ให้นักศึกษาเลือกหนังสือได้ตามอัธยาศัย แต่นักศึกษาเองก็อดไม่ได้ที่จะกังวลว่าการอ่านหนังสือเล่มโปรดในครั้งนี้มีงานตามมาหลังจากการอ่านแล้วมันจะสนุกเหมือนเดิมหรือไม่

การอ่านหนังสือเล่มโปรดนี้ เมื่ออ่านจบแล้ว ต้องวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่า เรื่องที่อ่านนี้มีองค์ประกอบของวรรณกรรมประเภทนั้น ๆ อย่างไร ชั้นแรกนักศึกษาคงต้องบอกให้ได้ว่างานชิ้นที่ตนเองเลือกมาอ่านนี้ เป็นวรรณกรรมประเภทใด จากนั้นจึงเลือกใช้องค์ความรู้จากที่ได้เล่าเรียนไป มาใช้ในการวิเคราะห์หนังสือเรื่องนั้น ๆ ชั้นสุดท้ายกลั่นกรองออกมาเรียบเรียงเป็นเขียนสรุปออกมาหนึ่งชิ้นงานที่มีขนาดไม่ยาวมากนัก และเตรียมออกมานำเสนอผลการทำงานของตนเองหน้าชั้นเรียน

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อาจารย์บอกกล่าวให้นักศึกษาฟังเกี่ยวกับการทำงานชิ้นนี้ตั้งแต่การเข้าเรียนในคาบแรก ที่อาจารย์ก้าวเท้าเข้าห้องเรียนมาด้วยความกระตือรือร้น มองหน้าสบตากับผู้เรียนที่หน้าเก๋บ้าง (เคยเจอกันในวิชาอื่น) หน้าใหม่บ้าง ที่เราคงต้องทำความรู้จักสร้างความคุ้นเคยกันต่อไป สำนวณนักศึกษาไปอย่างทั่วถึง ถามไถ่ชื่อเสียงเรียงนามกันแล้วเสร็จ ทุกคนตื่นเต้นกับการทำงานชิ้นนี้มาก

นับจากสัปดาห์ที่สองเป็นต้นไป อาจารย์ทำตารางวันและเวลาให้นักศึกษาจับจองวันที่สะดวกมาเข้าชั้นเรียน (ตามวิสัยของนักศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่สามารถทำได้) และได้ช่วงเวลาเป็นของตนเองในการนำเสนอผลงาน คนละประมาณ 15 นาที นั้นหมายความว่า นักศึกษาจะตัดสินใจได้แล้วว่าตนจะเลือกวิเคราะห์เรื่องอะไร แต่ถ้าใครเกิดเปลี่ยนใจระหว่างทางก็สามารถขอเปลี่ยนเรื่องกับอาจารย์ได้ อาจารย์ให้โอกาส และอิสระในการทำงานอย่างมาก นักศึกษาบางคนไม่แน่ใจในความคิดของตนเองก็มาขอคำปรึกษาเพิ่มเติม อาจารย์ก็ยินดีเป็นอย่างยิ่ง ขอเพียงเรื่องนั้น ๆ ต้องไม่ซ้ำกับเรื่องที่เพื่อนลงทะเบียนไว้ในตารางแล้ว

เมื่อถึงคราวต้องนำเสนองาน นักศึกษาที่รับผิดชอบในช่วงวันและเวลานั้นต้องรักษาเวลาของตัวเอง มาให้ตรงเวลา และใช้เวลาในการนำเสนอพอดีกับที่ได้กำหนดไว้ โดยไม่กินเวลาของเพื่อนสามารถใช้วิธีการใดใดในการนำเสนอของตนเองให้น่าสนใจได้ หากนักศึกษาคนใดมาไม่ตรงเวลา จะตัดสิทธิ์การนำเสนอในครั้งนั้นไป และต้องมานั่งคอยเป็นตัวสำรองในแต่ละครั้ง เพื่อเก็บตกทำชั่วโมง หากต้องการนำเสนอผลงานของตนเองหน้าชั้นเรียน นอกจากได้ฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว อาจารย์ก็ได้ฝึกความรับผิดชอบและการตรงต่อเวลาของนักศึกษาไปด้วยในเวลาเดียวกัน

นักศึกษาทุกคนตั้งใจเป็นอย่างมากในการนำเสนอเนื้อหา ประกอบรูปภาพ มีกลวิธีและอุปกรณ์ ประกอบตามอรรถาธิบายของตนเอง พร้อมทั้งมีรายงานฉบับย่อ ๆ เล่มเล็ก ๆ ไม่ต้องใหญ่โตมากมาย แต่เปี่ยมไปด้วยเนื้อหา ดัดมือมาส่งอาจารย์ด้วย หลายคนตื่นเต้นอย่างเห็นได้ชัด เพราะไม่ค่อยได้มีโอกาสฝึกฝนการออกมาพูดหน้าชั้นเรียนสักเท่าใด เพื่อน ๆ ในห้องพยายามทำให้บรรยากาศเป็นกันเอง ช่วยกันตั้งคำถามที่ทำให้บรรยากาศคลายความกังวล ผู้รายงานตอบได้บ้างไม่ได้บ้าง...ไม่เป็นไร อาจารย์พร้อมที่จะช่วยเหลือในการตอบคำถามได้ตลอดเวลา แต่อยากให้นักศึกษาใช้ความพยายามของตนเองให้เต็มที่เสียก่อน

ตลอดการนำเสนอของนักศึกษา อาจารย์ต้องทำงานอย่างหนัก คอยจับประเด็น จุดเด่น จุดด้อยของงานเพื่อสรุปเป็นผลสะท้อนให้นักศึกษาได้ทราบว่า การทำงานของตนมีจุดใดที่ยังต้องปรับปรุงแก้ไขอีกบ้าง และเป็นแนวทางให้เพื่อนคนอื่นได้นำไปใช้ทำงานของตนต่อไป

การฟังสรุปช่วงท้ายคาบนี้ มีนักศึกษาหลายคน ติดตามฟังอย่างตั้งใจ มาเข้าชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอแม้ว่าจะไม่ใช่เวลาที่ตนเองต้องนำเสนอ หากแต่ต้องการฟังคำแนะนำ คำติชมจากเพื่อนในตอนท้ายคาบเรียน และรู้จักหนังสือเล่มใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นจากการแนะนำของเพื่อน ต้องเสาะหามาอ่านต่ออย่างละเอียด

ความสำเร็จของการใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการให้อิสระ เพื่อเลือกวรรณกรรมเล่มโปรดของตนเองมาใช้ทำรายงาน เป็นการงานด้วยความสบายใจ อยู่บนความนิยมชมชอบของตนเองมาเป็นข้อมูลสำคัญในการทำรายงาน ได้อ่านหนังสือเรื่องที่สนุกสนาน กับการประยุกต์ทฤษฎีมาใช้ หลายคนส่งเสียงสะท้อนกลับมาถึงอาจารย์ว่า “หนูอ่านหนังสือรู้เรื่องขึ้นเยอะเลยคะ” แต่นี้ก็เพียงพอที่จะทำให้อาจารย์มีกำลังใจที่จะสอนกันต่อไป หัวใจของฟูด้วยความชื่นบาน นักศึกษาบางคนมีความถนัดในการแต่งเพลง เขานำเองสิ่งที่จะนำเสนอมาร้อยเรียงเป็นเพลง บรรเลงประกอบกีตาร์โปร่งตัวเก่ง ก็นับเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ทำให้การนำเสนอน่าสนใจยิ่ง

การเรียนการสอนในลักษณะข้างต้นนี้ ผู้เรียนจึงต้องมีบทบาทด้านต่าง ๆ คือ

๑. เป็นผู้ลงมือกระทำ ผู้เรียนจะต้องดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่อาจารย์จัดเตรียมให้ด้วยตนเอง เพื่อผลในการเรียนรู้
๒. เป็นผู้มีส่วนร่วม ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกขั้นตอน
๓. เป็นสมาชิกของกลุ่มผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ความคิดเห็น สร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียนอื่น ๆ ในกลุ่มเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
๔. เป็นผู้ประเมิน ผู้เรียนจะต้องคอยตรวจสอบความก้าวหน้าในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยการประเมินผลตนเองและผู้เรียนในกลุ่มเป็นต้น

การจัดการเรียนการสอน “หนังสือเล่มโปรด” นี้ อาจารย์อาจเกิดความเหนื่อยยากมากมายระหว่างทาง จะทำอย่างไรให้นักศึกษาร่วมกิจกรรมอย่างเต็มใจ เข้าฟังการนำเสนอของเพื่อนอย่างสม่ำเสมอ อาจารย์ต้องติดตามอ่านหนังสืออย่างกว้างขวางเป็นพื้นฐาน เพื่อให้เท่าทันกับหนังสือที่

นักศึกษาเลือกเรื่องมานำเสนอ หากแต่ความเหนื่อยยากเหล่านี้ เป็นสิ่งที่อาจารย์พร้อมจะทุ่มเท เพื่อทำให้การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในรูปแบบที่เหมาะสมกับวิชานั้น เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สนุกสนาน และเพิ่มปริมาณนักอ่านในวงวรรณกรรมให้งอกเงยขึ้นอย่างงดงาม

อาจารย์จึงต้องเป็นผู้มีบทบาทดังนี้

๑. เป็นผู้จัดการ (Manager) เป็นผู้กำหนดบทบาทให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมกับความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน
๒. เป็นผู้ช่วยเหลือและแหล่งความรู้ (Helper and resource) เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการในยามที่ผู้เรียนต้องการ อันจะช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีประสิทธิภาพ
๓. เป็นผู้สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน ให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านสื่ออุปกรณ์ คำแนะนำ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างราบรื่น
๔. เป็นผู้ติดตามตรวจสอบ คอยตรวจสอบกระบวนการทำงาน ผลงานของผู้เรียน รวมทั้งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเพื่อนำผลมาปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

การเรียนการสอนในวิชานี้ อาจารย์ออกแบบให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย เพื่อให้การเรียนอย่างมีความสุข นักศึกษาได้มีโอกาสคิด ลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหา และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างเต็มที่ สิ่งเหล่านี้จะปลูกฝังเป็นคุณสมบัติติดตัวต่อไปในการพัฒนาศักยภาพของตน ในทุก ๆ ด้าน ที่เป็นผู้ใฝ่รู้และใฝ่เรียนตลอดเวลา นักอ่านทั้งหลายจึงมีความสุขเป็นอย่างยิ่งกับการได้อ่านวรรณกรรมเล่มที่ตนเองโปรดปราน ในขณะที่เดียวกัน ได้รู้จักหนังสือเล่มอื่น ๆ จากการนำเสนอของเพื่อน และได้เครื่องมือสำหรับนำไปใช้อ่านหนังสือเล่มอื่น ๆ ต่อไป